

Отримано: 16 травня 2025 року

Прорецензовано: 30 травня 2025 року

Прийнято до друку: 5 червня 2025 року

email: chykden@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4304-114X>

Researcher ID: AFB-2808-2022

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26\(94\)-118-122](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26(94)-118-122)

Чик Д. Ч. Супермен для братів-хліборобів: роман «Кулак» У. Самчука як ідеологічний роман. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 26(94). С. 118–122.

УДК: 821.161.2-31 Самчук У. + 316.75 + 141.82

**Чик Денис Чабович,**  
доктор філологічних наук,  
професор кафедри іноземних мов і методик їх навчання,  
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна  
академія імені Тараса Шевченка

## СУПЕРМЕН ДЛЯ БРАТІВ-ХЛІБОРОБІВ: РОМАН «КУЛАК» У. САМЧУКА ЯК ІДЕОЛОГІЧНИЙ РОМАН

У статті розглянуто роман Уласа Самчука «Кулак» як зразок ідеологічного роману, що був створений у міжвоєнний період і виявляє високий ступінь філософсько-естетичного осмислення соціальних реалій свого часу. Автор статті аналізує «Кулак» у контексті теорії ідеологічного роману Сюзан Рубін Сулейман, що дозволяє розглядати твір не лише як художню оповідь, а й як носія авторської ідеологічної програми, альтернативної до панівних у XX столітті політичних доктрин – комунізму, нацизму чи лібералізму. Роман У. Самчука репрезентує віру в силу особистої ініціативи, підприємництва та раціонального прагматизму, що наближає ідейне підґрунтя твору до філософії об'єктивізму Айн Ренд. Центральний персонаж твору – Лев Бойчук – постає як нетиповий для української літератури образ позитивного підприємця, який завдяки внутрішньому перетворенню, праці та рішучості долає суспільні й економічні бар'єри. У структурному плані роман поєднує риси ідеологічного роману та Bildungsroman'у, а також слідує мономіфній моделі Дж. Кемпбелла. Особливу увагу автор статті приділяє перекуку образу Бойчука з концепцією класократії В'ячеслава Липинського: Лев втілює ідеал національного аристократа, формування якого базується не на крові, а на відповідальності, підприємливості та здатності до організації. У романі вбачено не лише художню реакцію на виклики часу, але й спробу запропонувати нову ідеологічну парадигму, що могла би слугувати основою для національного відродження у несприятливих національно-культурних і соціально-економічних умовах. Таким чином, «Кулак» є твором, що значно виходить за межі літератури «для внутрішнього вжитку», репрезентуючи спробу включення української літератури у ширший європейський і світовий ідеологічно-художній дискурс.

**Ключові слова:** ідеологічний роман, Улас Самчук, підприємництво, національна аристократія, мономіф.

**Denys Chyk,**  
Doctor of Philological Sciences in Comparative Literature,  
Professor at the Department of Foreign Languages and their Teaching Methods,  
Taras Shevchenko Kremenets Regional Academy  
of Humanities and Pedagogy

## SUPERMAN FOR THE BROTHERHOOD OF CROPPERS: U. SAMCHUK'S KULAK AS AN IDEOLOGICAL NOVEL

The article examines Ulas Samchuk's novel Kulak as a model of the ideological novel created during the interwar period, reflecting a high degree of philosophical and aesthetic engagement with the social realities of its time. The author analyzes Kulak through the lens of Susan Rubin Suleiman's theory of the ideological novel, which allows the text to be interpreted not merely as a literary narrative, but as a vehicle of an authorial ideological program alternative to the dominant political doctrines of the twentieth century – namely communism, Nazism, and liberalism. Samchuk's novel affirms the power of personal initiative, entrepreneurship, and rational pragmatism, aligning its ideological foundations with Ayn Rand's philosophy of Objectivism. The central character, Lev Boichuk, emerges as an atypical figure in Ukrainian literature: a positive entrepreneur who, through inner transformation, hard work, and determination, overcomes societal and economic obstacles. Structurally, the novel combines features of the ideological novel and the Bildungsroman, while also adhering to Joseph Campbell's monomyth model. Particular attention is given to the connection between Boichuk's image and Viacheslav Lypynsky's theory of classocracy: Lev embodies the ideal of a national aristocrat, defined not by bloodline but by responsibility, initiative, and organizational ability. The novel is presented not only as a literary response to the historical challenges of its era, but also as an attempt to articulate a new ideological paradigm that could serve as a foundation for national renewal under adverse socio-cultural and economic conditions. Thus, Kulak extends far beyond the realm of «domestic-use» literature, offering an ambitious integration of Ukrainian literature into a broader European and global ideological-artistic discourse.

**Keywords:** ideological novel, Ulas Samchuk, entrepreneurship, national aristocracy, monomyth.

З усієї літературної спадщини У. Самчука, як видається, роман «Кулак» не здобувся на належну увагу. Як це часто трапляється, літературознавці ладні не помічати або й не зважати на ранні спроби письменників, вважаючи ті недосконалими через недосвідченість автора чи типові «намацування» власного літературного стилю. Роман «Кулак», що вийшов окремим виданням у 1937 році, на фоні роману-хроніки «Волинь», остання частина якого вийшла того ж року в одному з львівських видавництв, не викликав особливого зацікавлення. Епічне полотно «Волині» очевидно розглядалось і справедливо розглядається як magnum opus письменника, квінтесенція його майбутньої художньо-ідеологічної програми творення «великої літератури». Утім, як згадує сам письменник у спогадах, окремі його сучасники – несподівано для самого автора – ставили цей роман навіть вище за «Волинь» (Самчук, 1972: 36).

У цій статті я спробую уточнити жанровий різновид роману «Кулак» і, можливо, реактуалізувати увагу до цього важливого в тогочасному літературному процесі тексту та відзначити його актуальність і для наших воєнних часів. Беручи до

уваги окремі спостереження літературознавців щодо цього тексту (зокрема, А. Власенко-Бойцун (Власенко-Бойцун, 1983), О. Приходько (Приходько, 2015), І. Руснак (Руснак, 2009), С. Синюка (Синюк, 2018), А. Жив'юка (Жив'юк, 1994; Жив'юк, 2004), С. Бородіца (Бородіца, 2005) та ін.), спробую дати відповідь на те, які ж ідейні принципи могли стояти за художньою палітрою роману і чи створюють вони у сукупності якусь певну ідеологічну програму.

В аналізі тексту роману я скористаюся теоретичною концепцією ідеологічного роману американської дослідниці Сюзан Рубін Сулейман, монографічне дослідження якої «*Authoritarian Fictions: The Ideological Novel as a Literary Genre*» (1983, 2-ге вид. – 1993) досі є важливим для розуміння текстів, які, за словами самої дослідниці, намагаються переконати читачів у «правильності» презентованої автором доктрини для інтерпретації світу (Suleiman, 1993: 1).

Сучасні літературознавці, відзначаючи складність та оригінальність аналізованого твору, вже зауважували у ньому елементи ідеологічного роману (Бородіца, 2005: 129). Одна з діаспорних дослідниць творчості У. Самчука А. Власенко-Бойцун свого часу акцентувала увагу на тому, що перед нами ідейний, а не ідеологічний роман: У. Самчук не стає на бік «капіталістичної» або комуністичної ідеології, і натомість «автор старається доказати, що життям і прогресом не кермують ідеології, а ідеї, які виникають з потреби конкретних життєвих вимог» (Власенко-Бойцун, 1983: 30). Але хіба не може окрема ідейна позиція літературного персонажа презентувати певну ідеологічну систему, яка б не була б альтернативною таким поширеним системам у XX столітті – комунізму, нацизму, лібералізму тощо? Як відомо, у світовій літературі XX ст. найпомітнішим таким прецедентом є роман американської письменниці Айн Ренд, яка у своєму романі «*Atlas Shrugged*» («Атлант розправив плечі», 1957) презентувала власну філософську систему об'єктивізму, що базується на раціональному егоїзмі, капіталізмі вільного ринку та принципі так званої «об'єктивної реальності». Акцент на раціоналізмі, на вірі в прагматизм і суверенність окремої людини, яка має зважати на себе та жити для себе – ці ідеї Айн Ренд ми спостерігаємо у романі У. Самчука, висловлені за чверть століття до виходу «*Atlas Shrugged*» («Кулак» частинами у часописах публікувався з 1931 року (Самчук, 2009: 470)). Властива об'єктивізму різка критика колективізму (зокрема, в його комуністичній версії) також зближує ці різножанрові тексти (по суті, роман Айн Ренд є програмою, втіленою у жанрі антиутопії). Задовго до Айн Ренд, У. Самчук пропонує оригінальну програму досягнення власного добробуту, не конструюючи уявну державу чи спільноту, а виходячи з реалій міжвоєнної Волині. Спробуємо простежити наскільки ця програма відповідала тогочасному Zeitgeist.

Центральний персонаж «Кулака» дійсно не кореспондує з традиційними для української літератури образами підприємців, які, як правило, гостро критикуються за нівелювання людських норм моралі у намаганні збільшити прибуток або ж висміюються («Борислав сміється» (1881–1882) І. Франка, «Хазяїн» (1900) І. Карпенка-Карого). Тож образ Лева Бойчука є по суті чи не першим позитивним зображенням ділової людини в українській літературі загалом, яка не є носієм поширених вад – скупості, зажерливості чи підлості.

Роман «Кулак» чітко поділений на дві частини: перша частина є палітрою критичних оцінок совіцької дійсності. Лев Бойчук, захопившись пропагандою комуністичних гуртків, вирішує шукати кращої долі в совіцькій імперії. Іншим стимулом для втечі є переконання, що він нерівний для своєї коханої Марії, доньки купця Гофмана. Коли ж задум юнака не реалізовується і він потрапляє до в'язниці, то одразу ж отримує нагоду почути про більшовицький «рай» не від упереджених пропагандистів (як зазначають сучасні історики, більшовики через різні канали активно заманювали українське населення з території Другої Речі Посполитої, оповідаючи про «успіхи» соціалістичного будівництва, українізації, НЕПУ (Дем'янюк, 2023: 11)), а безпосередньо від жертв червоного терору. Як відомо, тут письменнику не довелося нічого вигадувати: у спогадах письменник зауважує, що у 1924 р. спільно з товаришами робив невдалу спробу перейти польсько-совіцький кордон. Метою було безкоштовне навчання в Київському університеті, але польські прикордонники ввіймали перебіжчиків і Самчук, як і його майбутній літературний персонаж, отримує нетривале ув'язнення (Самчук, 1972: 238–239).

Розмови у в'язниці неприємно вражають Лева: замість того, щоб розповідати про принади більшовицького «раю», втікачі, які потрапили до рук польських прикордонників, не мовлять жодного позитивного слова про «країну Рад». Найперше він вислуховує промови колишнього купця Йорданова, який багато знає про всесилля ЧК і ГПУ, але несподівано наголошує на тому, що він втік не від комуністів, з якими можна було б домовитися та мати спільні справи, а від росії та її «російського православного народу» (Самчук, 2009: 58–61).

Іншим співрозмовником, який долучається до деконструкції уявлень Бойчука є Микита Шабелян, передчасно постралий чоловік, який все своє життя намагався забезпечити достойне життя чесною працею. Утім, коли він досягає успіху, більшовицький терор в особі його рідного брата руйнує все те, що він здобував роками й ЧК нищить фізичне та психічне здоров'я чоловіка, який за дикунськими мірками більшовиків був «кулаком» (Самчук, 2009: 85). Шабелян є втіленням справжнього хлібороба, який намагається чесною, але водночас каторжною, працею зажити щасливо, і є зайвим доказом для Бойчука, що праця на землі не винагороджується належним чином.

Зустрічається у в'язничній камері Лев Бойчук із Йосипом Китаєм, який доводить, що більшовицька влада насправді використовує комуністичну ідеологію для збагачення, як свого часу він використовував свою посаду політрука й пізніше був арештований за спекуляцію. Китай зображений цинічним і безпринципним, для нього немає жодних етичних чи моральних авторитетів, бо він переконаний, що сучасний світ є суцільною боротьбою за виживання й тому слід завжди обирати бік переможців, щоб не бути розстріляним як їхні опоненти.

Повною протилежністю до Китає є ув'язнений на прізвище Сатана, колишній старшина війська Директорії Денис Голуб. Сатана не перекладає вину за трагічний результат національно-визвольних змагань лише на агресивність більшовиків, а з гіркотою говорить про відсутність порозуміння, і про наклепницьке клеймо призвідників антиєврейських погромів, яке поставило колишніх вояків у становище паріїв.

Як і в «*Atlas Shrugged*» Айн Ренд, для «Кулака» є визначальною певна авторська ідея – віра в те, що власна самоініціатива та підприємливість здатні зробити людину щасливою. Утім наявність першої «дидактичної» частини водночас наближують роман українського письменника до Bildungsroman'у: в період перебування у в'язниці Лев позбується своїх хибних уявлень про нібито утворене справедливе суспільство в радянській імперії, де б він потенційно міг би реалізуватися. Друга частина роману «Кулак» демонструє ті можливості, які відкриває в собі центральний персонаж завдяки самовідданій і частини каторжній праці. Тож друга частина роману в жанровому плані є roman à thèse, який, як аргументовано зауважує

Сюзан Рубін Сулейман, є різновидом реалістичного роману, що дозволяє чітко його відмежувати від таких дидактичних романів, які є релігійними, філософськими або політичними алегоріями (Suleiman, 1993: 11).

Важливо взяти до уваги й економічний чинник роману У. Самчука, що такі «існує» поза текстом твору: Волинське воєводство міжвоєнного періоду було одним із найвідсталіших сільськогосподарських регіонів у Речі Посполитій аж до середини 1920-х років, коли окреслилися певні зрушення (Крамар, 2015: 133). Відтак Бойчук розвиває підприємництво у вкрай несприятливих умовах. Коли У. Еко обґрунтовував відому ідею про сучасний міф про супергероя, то зауважував, що в індустріальному суспільстві людина стає лише певним номером в організаціях, які одноосібно узурпували право на прийняття рішень, і цей умовний «номер» позбавлений засобів виробництва, і тому позбавлений можливості приймати рішення. Тож у такому суспільстві позитивний герой повинен втілювати до нечуваної міри ту потребу в силі, про яку звичайний громадянин плекає надію, але, звісно, не може задовольнити (Еко, 1989: 929). Для аграрного суспільства Волині Лев Бойчук виступає супергероем, яким не лише захоплюються, але й ненавидять, бо його успіх досягає нечуваних висот, а це неабияк дратує та викликає заздрість. Більше того, володіючи засобами виробництва, на відміну від найманих робітників, молодий бізнесмен сам приймає рішення і коли підбурювані більшовиками робітники організовують страйк, то він їх звільняє, не озираючись на реакцію тих представників суспільства та ЗМІ, які полюбляють спекулювати на лівих ідеях. І, якщо Дж. Сігел і Дж. Шустер створили найбільш відомий персонаж коміксів Супермена не в останню чергу розуміючи потребу в такому героєві для американської спільноти часів Великої депресії (Почепцов, 2013: 156), то У. Самчук, очевидно, створює такий образ для несучеренної нації, яка повинна сама творити власну долю в надскладних соціально-економічних обставинах.

Не слід вважати, що У. Самчук не міг не вибудовувати ідейну основу для роману поза тими популярними концепціями, які побутували у середовищі тогочасних українських інтелектуалів. Зокрема, вплив відомого українського політолога В. Липинського на творчість У. Самчука є темою, яку деякі дослідники зачіпали побіжно, проте ґрунтовних студій із цього питання поки що небагато. Втім, У. Самчук часто звертався до ідей В. Липинського, особливо у своїх публіцистичних творах, зокрема в роздумах про українську національну ідею, державотворення та роль інтелігенції. Історик А. Жив'юк зауважував, що попри всю різноманітність націоналістичних течій в 1920–1930-х рр., які сприймав і з якими полемізував письменник, не слід відкидати паралель між «вивершеною морально-релігійною основою традиціоналістської концепції» У. Самчука та поглядами українського політолога В. Липинського (Жив'юк, 1994: 16). Як видається, це принагідне зауваження А. Жив'юка слід детальніше розглянути у зіставленні з ідейною концепцією «Кулака».

Окремо зауважу, що годі говорити про визначальний вплив ідей В. Липинського (які в подальшому також еволюціонували) на У. Самчука. Тут виходжу з очевидної типології ідеологічної основи роману «Кулак» і фундаментальної праці «Листи до братів-хліборобів» В. Липинського. Проте, як спостережено науковцями, значно пізніша ідеологічна концепція У. Самчука, окреслена, зокрема у доповіді «Проблема синтези» (1946), вже була близька до іншого мислителя – Ю. Липи (Жив'юк, 2004: 106).

Як йшлося вище, в романі У. Самчука представлено незвичний для типової сільської епіки української літератури героя, – вихідця з села, який у буквальному сенсі завойовує простір підприємництва. У якомусь сенсі Лев Бойчук схожий на Степана Радченка з роману «Місто» В. Підмогильного, але він не обмежується простором міста, а й сміливо йде на широкі підприємницькі проєкти, які передбачають постійні візити за кордон і ризики. Тож перед нами історія перетворення вчорашнього бідного юнака, одурманеного більшовицькою пропагандою, на підприємця європейського гатунку, який не хоче обмежуватися важкою працею на землі (Самчук, 2009: 159).

Як зауважує І. Гирич, після розчарування у ролі інтелігенції в Українській революції, В. Липинський обґрунтовує концепцію творення класократії – влади людей, які б виробляли матеріальні цінності (селян-власників, дідичів-власників і підприємців) (Гирич, 2013: 96). Вимоги до нового типу людей В. Липинський визначає у згаданій вище праці «Листи до братів-хліборобів». Лев Бойчук є певним праобразом ідеалу В. Липинського, який полягав у постанні нової верстви національної аристократії, приналежність до якої б визначало не походження, а наявність енергії до праці та організації суспільного життя. Тож найкращими, аристократами в тому розумінні як це живає В. Липинський, стають ті, які є «організаторами, правителями і керманічами нації» (Липинський, 1954: 131). Як підкреслює головний герой роману У. Самчука, попри важке дитинство безбаченка, Левові завжди хотілося бути керманічем інших, вести за собою та мати владу, і спричинилася до того його любов до пригодницької літератури, яка завжди обіцяє гонитву за невідомим (Самчук, 2009: 120–121). Тож бачимо, що, попри подальше захоплення більшовицькими ідеями, ще у дитинстві у Бойчука формується уявлення про себе та своє призначення у світі, вимальовується те, що есеїст Т. Карлайл свого часу влучно називав релігією окремої людини (Карлайл, 2024: 10).

Чи є у «новій» верстві місце промисловцям на зразок Бойчука? Подаю розлогу цитату з роману, в якій головний герой чітко окреслює свою життєву філософію та визначає потенційні шляхи розбудови держави: «Ми мусимо не тільки розвивати промисел, а головне – збудувати індустрію (...) І коли б ми тільки збили хоч невеличкий національний капітал, ми зможемо викликати підприємця, ми заставимо його взятися за винахідливість, за відповідальну працю, за поступ (...) Тепер наростає час ділових людей, людей практичних у широкому розумінні, людей з головами на в'язах (...). Я, пане мій, не за капіталістичну систему господарки, але й не за соціалістичну. Я за систему природного розвитку, за систему, в якій диктуватиме не доктрина, а національна необхідність і національна рація. Ось моя система...» (Самчук, 2009: 284–285). Ця ідейна концепція суголосна згадуваній філософській системі Айн Ренд, згідно якої в умовах відсутності ідеологічного контролю з боку держави «кожна людина може зрости над своїм становищем, якщо вона талановита і прагне цього, але тільки широта її думок визначає рівень, до якого ця людина здатна дорости» (Ренд, 2015: 491).

Таким чином, В. Липинський доволі точно та схоже окреслює бажаний для формування нової аристократії тип промисловців, який можна екстраполювати на героя У. Самчука – «в особистім (власною працею) керуванню своїм підприємством і в творчості технічній та організаційній, а не в обрізуванні купонів від анонімних акцій, знаходять всю радість життя, все оправдання свого існування» (Липинський, 1954: XXXVIII). Лев Бойчук вимогливий до себе і навіть перспективу затишного сімейного щастя з коханою відкладає заради розвитку лісопереробного виробництва. Додам, що спостереження

про шляхетну вдачу вихідця з селянського середовища Лева Бойчука літературознавиці І. Руснак (Руснак, 2009: 23) цілком кореспондує з цією ідеєю В. Липинського про необхідність формування лицарства у тих верствах, які здатні творити заради розбудови держави – хліборобах, промисловцях і робітниках.

Як наголошено у «Листах до братів-хліборобів», для постання аристократичного класу має відбутися не зовсім раціональний підйом – таке під силу не пасивним силам, а тим, яким властива стихійна воля «до влади, до сили, до риску, до саможертви, до панування», а також які володіють технічними засобами економічної продукції (Липинський, 1954: 137–139). Безумовно, Лев Бойчук уособлює стихійну волю до творення нового в романі «Кулак», адже знаходить у собі сили і вогню для долавання значних труднощів і перешкод.

Слід окремо зупинитися на ще одному аргументі про включеність роману «Кулак» у європейський літературний контекст і традицію творення «великих» жанрів. Про це свідчить використання У. Самчуком моделі, що лежить в основі «великого наративу» – міфу, легенди та художньої літератури загалом – моделі мономіфу, яку розробив американський компаративіст-міфолог Дж. Кемпбелл.

Універсальний сюжет мономіфу передбачає проходження певних етапів головним героєм, які зводяться до певних основних етапів: відправлення героя з його звичного світу у мандри; проходження ритуалу ініціації у новому світі, чому передують ряд випробувань; повернення додому. Розглянемо первинний етап у контексті роману У. Самчука: справді, молодий Лев Бойчук вирішує покинути звичний світ під тиском обставин: цей світ, як йому здається, є некомфортним, тож юнак ладен йти далеко, щоб розпочати нове життя і «гори вернути» (Самчук, 2009: 144). Тобто втеча з дому для нього – це насамперед пошуки себе у світі, які б розірвали традицію каторжної праці на землі. Дж. Кемпбелл вважав, що перехід у новий світ, метафоричне «переступання через поріг» є певною формою самознищення за якої герой не пробивається назовні, а радше проникає всередину чогось, де народжується заново (Кемпбелл, 2020: 91). Але перехід Бойчуком польсько-совітського кордону, цього порогу між звичним світом і незвіданим, є невдалим і, на перший погляд, порушник закону не переходить в інший вимір. Проте він потрапляє у в'язницю, яка символізує відомий світовий символ – черево кита (Кемпбелл, 2020: 88), – місце, де зустрічі з різними втікачами з совітського «раю» спонукають юнака до переродження. Так, спершу це виглядає як поразка – Лев потрапляє не до омріяного закордоння, а до товаристства, де його життя нічого не важить. Після в'язниці у вільний світ виходить вже новий Бойчук – людина, яка не хоче більше миритися зі своїм потенційним жалюгідним станом, а як той, хто прагне досягнути справжнього успіху та становища у житті.

Наступним етапом стають випробування Бойчука – він розпочинає роботу в магазині одягу, спершу не вбачаючи для себе подальшого прогресу. Рятівником і наставником, який дозволяє йому почати працювати уповні, стає купець Йорданов, який запрошує того стати компаньйоном у лісопереробному підприємстві та вчить молоду амбітну людину тонкощів підприємницького ремесла. Під час бізнесових перепитів і напруженої праці у молодого підприємця відбувається несподівана та інтимна зустріч з Гільде Людевік, дівчиною, яка у романі слугує союзницею та помічником, такою ж як і художник Павловський, який дає прихисток Леву, чи шинкар Грузин, який нагодував щойно звільненого голодного Лева. Однак у нього також є антагоніст, який втілює архетип Тіні, – колишній політрук Китай, який намагається зруйнувати плід 5-річної праці підприємця. К. Воглер, сценарист, який блискуче продемонстрував дієвість ідей Дж. Кемпбелла, зауважує, що темна сила часто потрібна не лише для того, щоб продемонструвати чесноти головного героя, а й, як не парадоксально, вона, намагаючись вбити протагоніста, діє йому на користь, підштовхуючи до нового етапу, додаючи йому сили (Vogler, 2007: 163). Більшовицькі агітатори організовують бунт на підприємстві, шантажують, а потім убивають Йорданова і спалюють тартак. Здавалося б, ця подія мала б розчавити Лева – проти якого ніби повстав увесь світ – змова більшовиків; його кохана Марія, яка вирішила допомогти знищити бізнес, який забирав час і енергію її нареченого; вбито його компаньйона; газети несправедливо вважають його за визискувача. Втім йому на допомогу знову приходить художник Павловський. Він допомагає порозумітися з нареченою, щоб продовжувати жити та діяти далі, але вже якісно на іншому етапі. Таким чином завершується конфлікт протилежностей – Марії та Лева – де перша представляє світ буденних життєвих радостей, а другий – покликання і звернення великих справ.

**Висновки.** Роман «Кулак» У. Самчука поєднує в собі риси ідеологічного роману та Bildungsroman'у, зосереджуючись на трансформації світогляду головного героя під впливом соціальних реалій. Автор акцентує на ролі особистої ініціативи та підприємливості як рушійних сил індивідуального успіху, що наближає його до ідей об'єктивізму Айн Ренд. Таким чином, твір пропонує альтернативну ідеологічну систему, яка протиставляється тоталітарним доктринам XX століття, підкреслюючи значення особистої свободи й відповідальності. Лев Бойчук у романі постає як нетиповий для української літератури герой, який долає економічні та суспільні перепони, реалізуючи підприємницький потенціал. Його образ можна розглядати у контексті теорії В. Липинського про національну аристократію, де визначальним критерієм належності до неї є не походження, а здатність організовувати й керувати. У цьому сенсі Бойчук не лише відповідає потребам своєї епохи, а й втілює універсальні ідеї про силу ініціативи та особистої відповідальності в суспільному розвитку. Образ Лева Бойчука в романі У. Самчука «Кулак» кореспондує з уявленнями В. Липинського про нову аристократію, яка має формуватися з представників продуктивних класів, зокрема промисловців, готових до самопожертви та відповідальності за державотворення. Структура роману також вписується в концепцію мономіфу Дж. Кемпбелла, де головний герой проходить випробування, набуває досвіду та врешті досягає нового рівня особистісного і соціального розвитку. Тож ця включеність у європейську та світову літературні традиції заперечують тезу про провінційність ранньої творчості У. Самчука, підкреслюючи її універсальний характер.

#### Література:

- Бородица С. Концептуальний погляд на романістику У. Самчука в контексті прози його доби. *Улас Самчук: художнє осмислення української долі в XX столітті* : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук. конф., 11–13 трав. 2005 р. (Рівне – Дермань – Тилявка – Кременець). Рівне : Волинські обереги, 2005. С. 124–131.
- Власенко-Бойцун А. Хроніки, романи і мемуари Уласа Самчука. *Власенко-Бойцун А. Есеї і рецензії*. Coral Springs, Miami, 1983. 105 с.
- Гирич І. Формування модерної української нації: теорія і суспільні виклики (XIX – початок XX ст.). Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 112 с.
- Дем'янюк О.І. Волинське воєводство (1921–1939 роки) у складі Другої Речі Посполитої. *Педагогічний пошук*. 2023. № 3. С. 10–16.

5. Жив'юк А. До проблеми формування суспільно-політичних поглядів Уласа Самчука. *Улас Самчук – видатний український письменник XX ст.* : матеріали урочистої академії, присвяченій творчості митця. Тернопіль ; Кременець, 1994. С. 15–18.
6. Жив'юк А.А. Між Сциллою політики і Харибдою творчості: громадсько-політичний портрет Уласа Самчука : монографія. Рівне : Ліста-М, 2004. 184 с.
7. Карлайл Т. Герої, культ героїв та героїчне в історії / пер. з англ. С. Курило. Київ : Видавець Олексій Бешуля, 2024. 264 с.
8. Кемпбелл Дж. Тисячолікий герой / пер. з англ. О. Мокровольського. Львів : Terra Incognita, 2020. 416 с.
9. Крамар Ю.В. Західна Волинь 1921–1939 рр.: національно-культурне та релігійне життя : монографія. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. 404 с.
10. Липинський В.К. Матеріали до програми (Української демократичної хліборобської партії). *Липинський В.К. Повне зібрання творів, архів, студії* : у 25 т. Київ : Український письменник – ВД «Простір» ; Філадельфія : Східноєвроп. дослід. ін-т ім. В. К. Липинського (США), 2015. Т. 1: Суспільно-політичні твори (1908–1917). С. 521–535.
11. Почепцов Г. Мерлін, Супермен і Гаррі Поттер: конструювання нематеріального в масовій культурі. Київ : Спадщина, 2013. 288 с.
12. Приходько О.Ю. Антиколоніальна ревізія радянської дійсності у романі Уласа Самчука «Кулак». *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ* : зб. наук. праць. Рівне : РВЦ МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2015. Вип. 1(13). С. 262–267.
13. Ренд А. Атлант розправив плечі. Частина третя. А є А / пер. з англ. С. Андрухович. Київ : Наш Формат, 2015. 624 с.
14. Руснак І. Живий дух Уласа Самчука. *Самчук У. Кулак. Месники. Віднайдений рай: Роман, оповідання, новели*. Дрогобич : Відродження, 2009. С. 9–28.
15. Самчук У. Кулак. Месники. Віднайдений рай: Роман, оповідання, новели. Дрогобич : Відродження, 2009. 488 с.
16. Самчук У. На білому коні. Спомини і враження. Вінніпег : Видання Товариства «Волинь», 1972. 251 с.
17. Синюк С. Улас Самчук: ескізи до творчого портрета. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. 296 с.
18. Eco U. The Myth of Superman. *The Critical Tradition: Classic Texts and Contemporary Trends* / ed. David H. Richter. New York : Queens College, 1989. P. 929–941.
19. Suleiman R.S. *Authoritarian Fictions: The Ideological Novel as a Literary Genre*. 2nd ed. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1993. xi + 299 p.
20. Vogler Ch. *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers*. 3rd ed. Studio City, CA : Michael Wiese Productions, 2007. 407 p.

## References:

1. Boroditsa, S. (2005). Kontseptual'nyy pohlyad na romanistyku U. Samchuka v konteksti prozy yoho doby [A conceptual view of U. Samchuk's novels in the context of his era's prose]. *Ulas Samchuk: khudozhnye osmyslennya ukraiyins'koyi doli v XX stolitti* [Ulas Samchuk: Artistic interpretation of Ukrainian fate in the 20th century]: zb. nauk. pr. za materialamy Vseukr. nauk. konf., 11–13 trav. 2005 r. (Rivne – Derman – Tylyavka – Kremenets) [Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference, May 11–13, 2005 (Rivne – Derman – Tylyavka – Kremenets)]. Rivne: Volyn'ski oberehy. Pp. 124–131. [in Ukrainian].
2. Vlasenko-Boytun, A. (1983). Khroniky, romany i memuary Ulasa Samchuka [Chronicles, novels, and memoirs of Ulas Samchuk]. *Vlasenko-Boytun A. Eseyi i retsenziyi* [Essays and reviews]. Coral Springs, Miami. 105 p. [in Ukrainian].
3. Hyrych, I. (2013). *Formuvannya modernoyi ukraiyins'koyi natsiyi: teoriya i suspil'ni vyklyky (XIX – pochatok XX st.)* [The formation of the modern Ukrainian nation: Theory and social challenges (19th – early 20th century)]. Ternopil: Navchal'na knyha – Bohdan. 112 p. [in Ukrainian].
4. Dem'yanyuk, O.Y. (2023). Volyn's'ke voyevodstvo (1921–1939 roky) u skladі Druhoyi Rechi Pospolytoyi [Volyn Voivodeship (1921–1939) as part of the Second Polish Republic]. *Pedahohichnyy poshuk* [Pedagogical Search]. No. 3. Pp. 10–16. [in Ukrainian].
5. Zhyv'yuk, A. (1994). Do problemy formuvannya suspil'no-politychnykh pohlyadiv Ulasa Samchuka [On the problem of Ulas Samchuk's socio-political views formation]. *Ulas Samchuk – vydatnyy ukraiyins'kyy pys'mennyk XX st.* [Ulas Samchuk – an outstanding Ukrainian writer of the 20th century]: materialy urochystoyi akademiyi, prysvyacheniy tvorchoosti myttsya [Proceedings of the ceremonial academy dedicated to the artist's work]. Ternopil; Kremenets. Pp. 15–18. [in Ukrainian].
6. Zhyv'yuk, A.A. (2004). *Mizh Stylyloyu polityky i Kharybdoyu tvorchosti: hromads'ko-politychnyy portret Ulasa Samchuka* [Between the Scylla of politics and the Charybdis of creativity: A socio-political portrait of Ulas Samchuk]. Rivne: Lista-M. 184 p. [in Ukrainian].
7. Carlyle, T. (2024). *Heroyi, kul't heroyiv ta heroyichne v istoriyi* [On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History] / transl. from English by S. Kurylo. Kyiv: Vydavets' Oleksiy Beshulya. 264 p. [in Ukrainian].
8. Campbell, J. (2020). *Tysyacholykyy heroy* [The Hero with a Thousand Faces] / transl. from English by O. Mokrovols'kyy. Lviv: Terra Incognita. 416 p. [in Ukrainian].
9. Kramar, Yu.V. (2015). Zakhidna Volyn' 1921–1939 rr.: natsional'no-kul'turne ta relihiyne zhyttya [Western Volyn 1921–1939: National-cultural and religious life]. Luts'k: Skhidnoyevrop. nats. un-t im. Lesi Ukrayinky. 404 p. [in Ukrainian].
10. Lypyn's'kyy, V.K. (2015). Materialy do prohramy (Ukrayins'koyi demokratychnoyi khliborobs'koyi partiyyi) [Materials for the program (of the Ukrainian Democratic Agrarian Party)]. *Lypyn's'kyy V.K. Povne zibrannya tvoriv, arkhiv, studiyi* [V.K. Lypynsky's Complete Works, Archive, Studies]: in 25 vols. Vol. 1: Suspil'no-politychni tvory (1908–1917) [Socio-political works (1908–1917)]. Kyiv: Ukrayins'kyy pys'mennyk – VD «Prostir»; Philadelphia: Skhidnoyevrop. doslid. in-t im. V.K. Lypyn's'koho (SShA). Pp. 521–535. [in Ukrainian].
11. Pocheptsov, H. (2013). *Merlin, Supermen i Harri Potter: konstruyuvannya nematerial'noho v masoviy kul'turi* [Merlin, Superman, and Harry Potter: Constructing the intangible in mass culture]. Kyiv: Spadshchyna. 288 p. [in Ukrainian].
12. Prykhod'ko, O.Yu. (2015). Antykolonial'na reviziya radys'koyi diysnosti u romani Ulasa Samchuka «Kulak». *Psykhologo-pedahohichni osnovy humanizatsiyi navchal'no-vykhovnoho protsesu v shkoli ta VNZ* [Psychological and pedagogical foundations of humanization of the educational process in schools and universities]: zb. nauk. prats'. Rivne: RVTs MEHU im. akad. S. Dem'yanchuka. Issue 1(13). Pp. 262–267. [in Ukrainian].
13. Rand, A. (2015). *Atlant rozpravyyv plechi. Chastyna tretya. A ye A* [Atlas Shrugged. Part Three. A is A] / transl. from English by S. Andrukhovych. Kyiv: Nash Format. 624 p. [in Ukrainian].
14. Rusnak, I. (2009). Zhyvyi dukh Ulasa Samchuka [The living spirit of Ulas Samchuk]. *Samchuk U. Kulak. Mesnyky. Vidnaydenyy ray: Roman, opovidannya, novely* [Kulak. The Avengers. Rediscovered Paradise: Novel, short stories, novellas]. Drohobych: Vidrodzhennya. Pp. 9–28. [in Ukrainian].
15. Samchuk, U. (2009). *Kulak. Mesnyky. Vidnaydenyy ray: Roman, opovidannya, novely* [Kulak. The Avengers. Rediscovered Paradise: Novel, short stories, novellas]. Drohobych: Vidrodzhennya. 488 p. [in Ukrainian].
16. Samchuk, U. (1972). *Na bilomu koni. Spomyny i vrazhennya* [On a White Horse: Memories and Impressions]. Winnipeg: Vydannya Tovarystva «Volyn'». 251 p. [in Ukrainian].
17. Synyuk, S. (2018). *Ulas Samchuk: eskizy do tvorchoho portreta* [Ulas Samchuk: Sketches for a creative portrait]. Ternopil: Navchal'na knyha – Bohdan. 296 p. [in Ukrainian].
18. Eco, U. (1989). The Myth of Superman. *The Critical Tradition: Classic Texts and Contemporary Trends* / ed. David H. Richter. New York: Queens College. Pp. 929–941.
19. Suleiman, R.S. (1993). *Authoritarian Fictions: The Ideological Novel as a Literary Genre* (2nd ed.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. xi + 299 p.
20. Vogler, Ch. (2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers* (3rd ed.). Studio City, CA: Michael Wiese Productions. 407 p.